

СУЧАСНА ВІЗІЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

Розглядаються теоретичні підходи до трактування сутності економічного механізму функціонування підприємства, обґрунтовується сучасна візія економічного механізму функціонування підприємства електронної торгівлі. Визначається специфіка економічного механізму функціонування підприємств електронної торгівлі. Досліджуються елементи економічного механізму в розрізі економічних функцій та важелів їх реалізації.

Ключові слова: економічний механізм підприємства електронної торгівлі, склад економічного механізму підприємства, елементи економічного механізму, економічні функції, економічні важелі.

Березин Александр

СОВРЕМЕННАЯ ВИЗИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ

Рассматриваются теоретические подходы к трактовке сущности экономического механизма функционирования предприятия, обосновывается современная визия экономического механизма функционирования предприятия электронной торговли. Определяется специфика экономического механизма функционирования предприятий электронной торговли. Исследуются элементы экономического механизма в разрезе экономических функций и рычагов их реализации.

Ключевые слова: экономический механизм предприятия электронной торговли, состав экономического механизма предприятия, элементы экономического механизма, экономические функции, экономические рычаги.

Beresin Alex

MODERN VISION OF ELECTRONIC TRADE ENTERPRISE FUNCTIONING ECONOMIC MECHANISM

The theoretical approaches to interpretation of enterprise functioning economic mechanism essence are examined, modern vision of electronic trade enterprise functioning economic mechanism is grounded. The specific of electronic trade enterprises functioning economic mechanism is determined. The elements of economic mechanism are probed in the cut of their realization economic functions and levers.

Keywords: economic mechanism of electronic trade enterprise, composition of enterprise economic mechanism, elements of economic mechanism, economic functions, economic instruments.

Постановка проблеми. В епоху інформаційного суспільства, радикальних соціально-економічних перетворень важливим та необхідним є дослідження застосування Інтернет-технологій в сфері торгівлі товарами народного споживання. Використання можливостей Інтернет-мережі дозволяє віртуальним підприємствам торгівлі працювати цілодобово без участі продавця, забезпечити продаж товарів без посередників, за нижчими цінами, ніж в стаціонарній торговельній мережі. Інтернет-технології дозволяють скоротити витрати, пов'язані з реалізацією товарів, їх рекламою, значно розширити географію збуту і, в кінцевому підсумку, збільшити обсяг товарообороту і чисельність покупців.

Становлення України як європейської держави, населення якої потребує якісних товарів, зростання потреби українського суспільства в системі реалізації товарів, здатної на високому рівні повно й оперативно їх задовольнити в даний час і в даному місці, вимагає розвитку електронної комерції в Україні як цілісної системи із зовнішніми та внутрішніми взаємозв'язками. Серед зовнішніх факторів, що впливають на розвиток підприємств торгівлі в Інтернет-мережі, можна виділити: законодавчу базу, політичну та соціально-економічну ситуацію в державі, стан і рівень розвитку науки, освіти, культури тощо. Внутрішніми факторами впливу є: техніко-технологічні зміни, які забезпечують комп'ютеризацію процесів на всіх етапах розповсюдження товарів, організаційно-управлінські трансформації, які передбачають розвиток нових каналів, форм і засобів товаропросування та використання сучасних організаційних технологій, спрямованих на оптимізацію управління, зокрема, маркетингу, логістики, франчайзингу.

Сучасний електронний магазин являє собою web-сайт, на якому є каталог товарів і віртуальний «кошик» покупця, куди він ці товари збирає. Оплата товарів і послуг може здійснюватися за допомогою готівкових грошей або кредитної картки. Специфіка конкурентного

середовища підприємств електронної комерції вимагає формування ефективного економічного механізму їх функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові підходи до вдосконалення механізму господарювання підприємств як основної ланки економіки відображені у працях відомих вчених: Л. Абалкіна, М. Грешака, І. Кривов'язюка, А. Кульмана [4], С. Мочерного, В. Прауде, К. Раїцького, Ш. Ріста, А. Фрідмана, Г. Шеклі та ін. Суттєве значення для дослідження обраної проблеми мали праці з дослідження функціонування та розвитку електронної торгівлі таких вчених, як І. Балабанов, Д. Еймор [8], А. Крутова [3], Р. Лавренюк [9], М. Макарова [9], Н. Меджибовська, В. Плєскач [6], Д. Уилсон, О. Шалева, О. Юдін [9] та ін. Незважаючи на актуальність, малодослідженими є питання формування ефективного економічного механізму функціонування підприємств електронної торгівлі, розвиток яких нині в Україні характеризується стрімкою динамікою.

Метою статті є висвітлення сутності та структури такого механізму та виокремлення основних чинників, що обумовлюють його особливості.

Основний матеріал дослідження. В науковій економічній літературі отримали поширені різноманітні трактування поняття „механізм”: господарський, економічний, ринковий, організаційний, фінансовий, податковий тощо. При цьому він переважно розглядається як система певних ланок та елементів, що приводять їх у дію.

Найбільш конкретно зміст поняття „економічний механізм” у 60-х роках ХХ ст. висвітлив французький економіст А. Кульман в монографії „Економічні механізми”: „...економічні механізми можна визначити як необхідний взаємозв'язок, природно виникаючий між різноманітними економічними явищами” [4]. При цьому вчений підкреслив, що його складовими елементами завжди одночасно виступають вихідне і кінцеві явища та процес, який відбувається в інтервалі між ними, а також зробив спробу їх класифікувати.

Розглядаючи в сучасних умовах діяльність будь-якого підприємства як комерційну, А. Шегда, Т. Литвиненко, М. Нахаба та інші вчені виділяють економічний механізм у складі механізму реалізації підприємницької діяльності. У цій теорії механізм реалізації підприємницької діяльності розглядається як конкретний господарський інструмент (сукупність заходів, методів, функцій), завдяки якому організовується і досягає цілі діяльність суб'єктів підприємництва [2]. При цьому вчені виокремлюють три складові зазначеного механізму: економічний, соціальний та організаційний, що діють як „єдина система здійснення, збереження і розвитку підприємницької діяльності упродовж життєвого циклу підприємницьких структур». Місце ж економічного механізму в процесі реалізації підприємницької діяльності визначається тим, що він базується на використанні вартісних інструментів, які є необхідною передумовою функціонування підприємства в ринкових умовах (бізнес-планування, укладання угод, ціноутворення, інвестування тощо) [2].

Представники харківської школи Н. Власова, М. Чорна, М. Беляєва акцентують свою увагу на економічному механізмі регулювання підприємницької діяльності в торгівлі, розглядаючи його як «систему економічних, законодавчих та адміністративних методів, важелів, заходів та організаційних форм ринкового і державного регулювання підприємницької діяльності у сфері торгівлі, яка забезпечує її оптимальний розвиток у сучасних економічних умовах» [1, с. 23].

А. Чухно розуміє економічний механізм як спосіб організації та управління виробництвом із притаманними йому формами, методами і засобами, які реалізують соціально-економічні, організаційно-економічні та науково-технічні принципи й відносини в інтересах задоволення потреб як кожного господарюючого суб'єкта, так і суспільства в цілому [7, с. 60].

На нашу думку, економічний механізм функціонування підприємств електронної торгівлі у сучасних умовах, з одного боку, є поєднанням класичних форм, методів, важелів свідомого впливу на економіку, з іншого – формується з врахуванням особливостей організації віртуальної сфери обігу споживчих товарів, відмінних функцій та ознак сучасної електронної торгівлі. Специфіка функціонування економічного механізму підприємств електронної торгівлі визначається наявністю: особливих форм і методів організації діяльності та управління нею; характерних ознак у використанні економічних важелів та стимулів впливу торгівлі на виробництво; конкретних прийомів визначення показників господарської діяльності; специфічних особливостей у структурі основних і оборотних засобів, у складі доходів і витрат підприємств електронної торгівлі, у формах морального і матеріального стимулювання працівників; особливостей у товарному обігу у зв'язку з відносно високим ступенем насиченості ринку товарами, трансформацією функцій продавця й підвищенням ролі споживача у торгово-технологічних процесах.

Критичний аналіз дослідження сутності економічного механізму підприємства в науковій економічній літературі, а також підходів до його структурування дозволяють стверджувати, що під економічним механізмом функціонування підприємства електронної торгівлі слід розуміти сукупність елементів (економічних методів управління та інструментів (важелів) їх реалізації), спрямованих на досягнення мети функціонування підприємства під впливом механізмів ринкового саморегулювання та державного регулювання.

Наголосимо, що економічний механізм підприємства торгівлі, в т.ч. – електронної, реалізується через використання економічних функцій та інструментів управління. Проте, це не єдині складові, що його формують. Науковці представляють економічний механізм підприємства як систему економічних відносин (сукупність форм і методів господарювання), сукупність економічних методів та важелів. Як зазначають Н. Міценко та Н. Дуляба [5, с. 14], окремі вчені не розглядають у складі економічного механізму такого елементу, як важіль; інші розглядають економічні методи і важелі, не враховуючи економічних інструментів. Найчастіше складовими елементами економічного механізму вважають форми і методи господарювання, економічні важелі та інструменти.

Різнобій в тлумаченні складових економічного механізму функціонування торговельних підприємств потребує уточнення сутності самого елементу. Підтримуємо точку зору, що елементами економічного механізму є його складові частини, які у своїй сукупності та взаємодії формують такий механізм та забезпечують його функціонування [5, с. 15]. У загальному вигляді можна погодитися з науковцями, які під основними елементами економічного механізму розглядають ціноутворення, комерційний розрахунок, зарплату, оптово-збутові надбавки, знижки і ціни, оподаткування, штрафи, відрахування, мито, мотивацію праці, планування, господарські зв'язки тощо. Водночас, зауважимо, що при розгляді елементів економічного механізму, виходячи з їх природи та ролі, доцільно виділяти економічні функції та відповідні їм важелі реалізації.

Вважаємо, що основними економічними функціями управління підприємством електронної торгівлі та інструментами їх реалізації виступають: організування (реклама, заходи стимулювання збуту, система лояльності, логістика), мотивація (зарплата, премії, надбавки, доплати); ціноутворення (ціни, торговельні надбавки, бонуси); планування (плани, прогнози); фінансування (капітал, інвестиції, фонди, кредити, позики, податки, платежі). Господарські зв'язки як елемент економічного механізму торговельного підприємства реалізуються через специфічні важелі (договір, замовлення, асортимент, спосіб оплати, форма розрахунку).

Економічні функції управління забезпечують повну самостійність підприємства в прийнятті управлінських рішень, у вільному виборі партнерів, розробці бізнес-планів, ціноутворенні, інвестуванні. Вони певною мірою послаблюють контрольні функції держави над діяльністю підприємств торгівлі, головним контролером яких стає залежність доходів від результатів їх діяльності. Економічні функції управління пов'язані з висуванням високих вимог до кадрів, які повинні вміти використовувати економічні важелі для досягнення оптимальних результатів. Таким чином, головним напрямом реалізації економічних функцій управління є врахування інтересів всіх зацікавлених сторін – «стейкхолдерів».

Для оцінки ефективності діючого економічного механізму підприємства електронної торгівлі формують систему аналітичних показників-індикаторів по кожній із зазначених економічних функцій. Оптимальна кількість та конкретний набір таких індикаторів визначаються кожним підприємством електронної торгівлі індивідуально, виходячи з особливостей його діяльності та управлінських потреб.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження зазначеної проблеми стосуються формування методичних підходів до створення системи оціночних показників та аналізу ефективності економічного механізму функціонування підприємств електронної торгівлі.

Література

1. Власова Н.О. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі: монографія / Н.О. Власова, М.В. Чорна, М.В. Беляєва. – Х. : ХДУХТ, 2013. – 157 с.
2. Економіка підприємства: навч. посіб. / А. В. Шегди. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2002. – 335 с.
3. Крутова А. Проблеми аналізу економічної ефективності електронної комерції / А. Крутова // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 5. – С. 107-119.

4. Кульман А. Экономические механизмы / Кульман А.; пер. с франц. Е. П. Островской; общ. ред. Н. И. Хрустальной. – М. : Прогресс, 1993. – 188 с.
5. Міценко Н.Г. Діагностика дієвості економічного механізму торговельного підприємства : монографія / Міценко Н.Г., Дуляба Н.І. – Львів: видавництво ЛКА, 2011. – 224 с.
6. Плескач В.Л. Технології електронного бізнесу: монографія / В.Л. Плескач. – К.: КНТЕУ, 2004. – 223 с.
7. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 60-67.
8. Эймор Д. Электронный бизнес: эволюция или революция / Д. Эймор. – М., СПб.: Вильямс, 2001. – 752 с.
9. Юдін О.М. Системи електронної комерції: створення, просування і розвиток: монографія / О.М. Юдін, М.В. Макарова, Р.М. Лавренюк. – Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. – 201 с.

1. Vlasova N. O., Chorna M. V., Beliajeva M. V. Enterprise activity regulation mechanism in retail trade. Kharkiv, 2013, 157 pages (in Ukrainian).
2. Shegda A. V., Lytvynenko T. M., Nahaba M. P. Enterprise economy. Kyiv, 2002, 335 pages (in Ukrainian).
3. Krytova A. Problems of electronic commerce efficiency analysis. KNTEU science announcer, 2011, no 5, pp. 107-119 (in Ukrainian).
4. Kulman A. Economic mechanisms. Moscow, 1993, 188 pages (in Russian).
5. Mitsenko N. G., Duliaba N. I. Trade enterprise economic mechanism effectiveness diagnostics. Lviv, 2011, 224 pages (in Ukrainian).
6. Pleskach V. L. Electronic business technologies. Kyiv, 2004, 223 pages (in Ukrainian).
7. Chuhno A. Household mechanism and ways of its improvement on the modern stage. Ukraine Economy, 2007, no 3, pp. 60-67 (in Ukrainian).
8. Aimor D. Electronic business: evolution or revolution. Moscow, 2001, 752 pages (in Russian).
9. Yudin O. M., Makarova M. V., Lavreniuk R. M. Electronic commerce systems: creation, promotion and development. Poltava, 2011, 201 pages (in Ukrainian).

Рецензент: Васильців Т.Г., д.е.н., доцент, заст. директора Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень.

30.04.2014

УДК 338.24

Дамаскін Михайло

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОМУ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто метод бюджетування виробничої діяльності на підприємствах машинобудування з метою підвищення її ефективності. Розглядається зміст і процедура складання зведеного бюджету підприємства машинобудування на поточний бюджетний період. У статті автором представлений алгоритм розробки зведеного бюджету підприємства машинобудування, а також розрахунок оцінки ефективності запропонованих заходів. Пропонується структура зведеного бюджету, що складається з трьох бюджетів першого рівня - операційного, інвестиційного і фінансового, а також підбюджетів інших рівнів у відповідності зі специфікою виробництва машинобудівної продукції. Впровадження запропонованої структури зведеного бюджету в практиці управлінського обліку виробничої діяльності підприємств машинобудування дозволить поліпшити фінансові результати і показники фінансової стійкості підприємств. З метою методичного обґрунтування термінів бюджетного періоду запропоновано класифікацію типів бюджетів виробництва авіаційної техніки та обґрунтовано доцільність використання на підприємствах машинобудування трьох типів бюджетів (короткостроковий бюджет, бюджет розвитку та індикативний «ковзний» бюджет), які складають основу стратегічного плану розвитку підприємства і розрізняються термінами, функціями, ступенем обов'язковості виконання і можливістю коригування.

Ключові слова: бюджет, підприємство, капітал, розвиток, інвестиції, планування, період, типи, розвиток, машинобудування, алгоритм, ефективність.